

Wioleta Malicka

Twórczość Jana Stanisława Jabłonowskiego w zbiorach bibliotek polskich

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy nr 3, 82-97

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TWÓRCZOŚĆ JANA STANISŁAWA JABŁONOWSKIEGO W ZBIORACH BIBLIOTEK POLSKICH

Twórca, polityk, magnat

Jan Stanisław Jabłonowski żył w latach 1669-1731. Był synem hetmana Stanisława Jana Jabłonowskiego, popularnego za czasów panowania Jana III Sobieskiego polityka, i Marii Anny z Kazanowskich (Estreicher, 1977, s. 341)¹. Rozpoczynając działalność literacką, pisarz miał za sobą gruntowne wykształcenie, oraz, co ważne, bogate doświadczenia polityczne. Po zakończeniu edukacji u jezuitów we Lwowie i Pradze, pisarz w 1682 r. rozpoczął z bratem Aleksandrem podróż po Europie zachodniej, w trakcie której przebywał głównie we Francji (lata 1684-1685, 1687) oraz Anglii (Gierowski, 1962-1964, s. 221). Paryż, miejsce w którym spędził najwięcej czasu, pozostawił trwały ślad w umysłowości młodego szlachcica; przebywał on między innymi na dworze Ludwika XIV, oraz w Collège Louis Le Grand. Po powrocie do kraju, w 1693 r. Jabłonowski został wojewodą wołyńskim a w okresie bezkrólewia awansował na zaszczytniejsze stanowisko wojewody ruskiego (Dziennik, 1856, s. 24, 78). Będąc aktywnym politykiem, bacznie obserwował wydarzenia rozgrywające się w Rzeczpospolitej. W pierwszym etapie wojny północnej nie przyłączył się do opozycji antykrólewskiej, ratował nawet w 1702 r. sejm przed zerwaniem. Poprowadził także pospolite ruszenia województwa ruskiego, pozostając u boku panującego jeszcze króla Augusta II (Wimmer, 1956, s. 308-331).

Po dokonanej inwazji Karola XII na Rzeczpospolitą i abdykacji króla, Jabłonowski, jako pełnomocnik Stanisława Leszczyńskiego, wkroczył wraz z wojskami szwedzkimi w 1706 r. do Saksonii, gdzie podpisał traktat altransztadzki, gwarantujący siostrzeńcowi (Leszczyńskiemu) oficjalne

¹ Więcej na temat rodziny Jabłonowskich zob. A. Betlej (2010) i M. Wagner (1997).

przejęcie polskiej korony. Wówczas uzyskał też urząd kanclerza wielkiego koronnego (Konopczyński, 1966, s. 61). Na początku roku 1709 podjął działalność organizacyjną przeciwko powrotowi Augusta II do Rzeczypospolitej. Kiedy konspiracyjna działalność wojewody wyszła na jaw, został aresztowany w Warszawie w 1710 r. Polityk skorzystał z przysługującego mu przywileju amnestii, jednakże decyzją króla utracił kanclerstwo. Po ucieczce Stanisława Leszczyńskiego Jabłonowski powrócił do obozu Augusta II, podporządkowując się monarsze na walnej radzie warszawskiej w 1710 r. Był to jednak tylko formalny krok, bowiem w rzeczywistości nie porzucił spraw siostrzeńca. Pozostając w łączności z opozycją w kraju przygotowywał zdetronizowanemu królowi drogę powrotu na tron (Jarochowski, 1876, s. 21).

Wskutek donosu dokonanego przez sługę-sekretarza, 9 sierpnia 1713 r. Jabłonowski został aresztowany w klasztorze bonifratrów w Warszawie. Król początkowo zamierzał osadzić spiskowca w Elblągu. Niestety, po zapoznaniu się z bardzo obciążającą Jabłonowskiego korespondencją pomiędzy nim a Stanisławem Leszczyńskim, bez sądu wysłał wojewodę do Saksonii, do więzienia w twierdzy Koenigstein. Osadzony w niej w roku 1713, spędził tam trzy lata, aż do roku 1716, kiedy to zdołał sobie wyjednać łaskę Augusta II.

Biorąc pod uwagę działalność literacką Jabłonowskiego, trzeba zauważyć, że jego aktywność polityczna wpłynęła na charakter i tematykę wielu utworów. Okres przebywania wojewody w więzieniu jest niesłychanie ważny z punktu widzenia rozwoju jego twórczości. Dopiero tam bowiem, przymusowo odizolowany od polityki, mógł w zupełności poświęcić się działalności literackiej. Odosobnienie zaowocowało powstaniem ważnej części spuścizny literackiej, o czym dalej.

Dzieła

Przystępując do charakterystyki spuścizny literackiej pisarza, należy zauważyć, że jego dorobek literacki dzieli się na utwory autorskie oraz przekłady i adaptacje. Do tych pierwszych należą: *Ezop nowy polski*, *Skrupuł bez skrupułu*, *Dziennik*, *Diariusz prawdziwy*, *Pamiętnik*, *Zabawa chrześcijańska*, *Historija obrazu N. P. Marii w kościele W.W.O.O. bernardynów w Sokalu*, *Myśli i refleksje pewnego penitenta oplatującego rozkoszy i marności światowe*. Wśród przekładów i adaptacji znajdują się: *Historija Telemaka syna Ulissesa z francuskiego polskim wierszem przetłumaczona*, *Polityka włoska i polska albo przysłowia włoskie po włosku zebrane i na polski język przetłumaczone* oraz *Traktat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Marii Panny*.

Znajdujący się Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego starodruk *Ezopa nowego polskiego* (sygn. 677) powstawał w latach 1713-1716, kiedy pisarz przebywał w więzieniu w Koenigsteinie. Książka wyszła drukiem dopiero

w roku 1731, jednakże starania o jej wydanie Jabłonowski podjął o wiele wcześniej, bo już w latach 1723-1724, kiedy to razem z *Ezopem nowym polskim* do druku w Polsce trafiło drugie dzieło, tj. *Historycja Telemaka*.

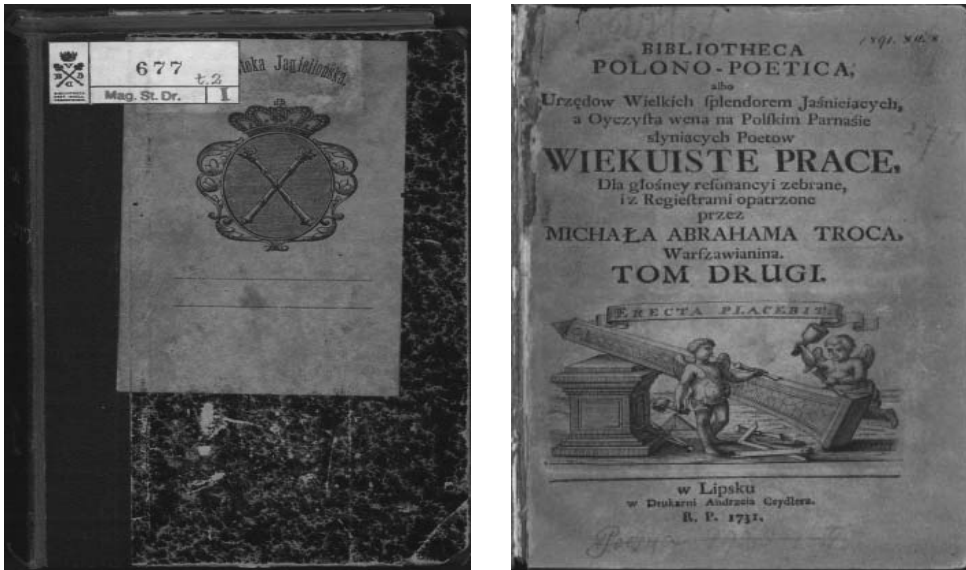
Pierwszym problemem wydawniczym, jaki pojawił się przy okazji publikacji bajek na terenie Rzeczypospolitej była polska cenzura kościelna, która dotknęła *Ezopa* z inicjatywy biskupa Konstantego Felicjana Szaniawskiego, drugim – cenzura saska, która wstrzymała prace wydawnicze do kwietnia 1731 r. z powodu jednego z utworów wchodzących w skład zbioru, bajki 98, zatytułowanej *Fortuna i Rozum*. Dopatrzone się bowiem, że jest ona pośrednim atakiem na przywodów reformacji: Marcina Lutra i Jana Kalwina.

Jeszcze w wieku XVI pod słowem „censura” rozumiano rozsądek i ganieńie złych obyczajów (Buchwald-Pelcowa 2005, s. 575)². Na progu XVII w. utożsamianie procedury cenzury z kontrolą i oceną piśmiennictwa wiązało się z trzykrotnym wydaniem *Indeksu ksiąg zakazanych*. W spisie prohibitów znalazło się, niestety, nazwisko Jana Stanisława Jabłonowskiego i jego *Ezop nowy polski*. Umowność cenzury powodowała, że wydawano wówczas dekrety biskupie i akty synodalne zakazujące druku danego rękopisu, bądź – gdy było już za późno – nakładające kary więzienne i pieniężne dla drukarzy. Paulina Buchwald-Pelcowa zauważa, że cenzura polegała na niszczeniu i zapobieganiu powstawania i rozpowszechniania dzieł uznanych przez władze zarówno kościelne jak i świeckie za szkodliwe. Cenzura wieku XVII warunkowana była nie tylko dziedzictwem XVI w., ale przede wszystkim wydarzeniami społecznymi i politycznymi. Otóż zniszczenia wojenne powodowały, że znacznie spadła liczba drukarni mieszczańskich, a te, które istniały, mieściły się przy zakonach, szkołach i bractwach. Dlatego też oficyny wydawnicze związane z kościołem dominowały nad świeckimi.

Zdawał sobie z tego sprawę Jabłonowski, który naukę *Ezopa nowego* ukrył subtelnie pod postacią bajkowych alegorii i wysłał swój rękopis *Ezopa nowego* za granicę. Aby uzyskać ponowną zgodę na druk i upowszechnienie książki, bajkę, która rozdrażniła cenzurę, delikatnie zretuszował, nie usuwając jednakże jej naczelnego przesłania. Edycja książki dokonała się z inicjatywy Józefa Andrzeja Załuskiego, w ramach jego „Biblioteki poetów polskich” („Bibliotheca polono-poetica”). Tak więc 13 kwietnia pierwszą partię nakładu, która wyszła spod prasy drukarskiej Andreasa Zeidlera w liczbie 200 egzemplarzy wysłano do Polski (Baczewski, 2013, s. 74). Wybór drukarni Zeidlera był nieprzypadkowy. Drukarnia ta była bowiem najtańsza a koszty związane z wydaniem dzieła pokryła żona pisarza³. Do dziś nie wiadomo, czy autor bajek zobaczył wydruk manuskryptu, którego karty tytułowe prezentują ilustracje:

² Więcej na temat cenzury zob. G. Cnapius (1621, s. 994; 1626, s. 119).

³ Wiadomo o tym z dedykacji umieszczonej w zbiorze, oraz z korespondencji Józefa Aleksandra Załuskiego (Troc, Załuski, 1967, s. 19).

Il. 1, 2. Okładka i karta tytułowa *Ezopa nowego polskiego*, W: J.S. Jabłonowski, *Ezop nowy polski*, Lipsk 1731. Fot. Sławomir Baczewski

Dzieło stanowi ostatnie dokonanie fabulistyki staropolskiej. To drugie (po adaptacji Krzysztofa Niemirycza, 1699) literackie ogniwo recepcji bajek Jeana de La Fontaine na grunt polskiego bajkopisarstwa. W skład zbioru Jabłonowskiego wchodzi sto dwie bajki narracyjne poprzedzone obszernym wierszowanym rodowodem legendarnego mędrca Ezopa. Genologicznie większość bajek nawiązuje do tradycji ezopowej. W zbiorze widoczne są wpływy literackiej tradycji polskiej (Biernat z Lublina, Mikołaj Rej, Marcin Błażewski i inni), francuskiej (Jean de La Fontaine, Gabriel Faerne) i za jej pośrednictwem indyjskiej (Pilpay). W przedmowie do czytelnika bajkopisarz zamieścił uwagi dotyczące rodowodu gatunku. Sam żywot Ezopa biegiem narracji nawiązuje bezpośrednio do *La Vie de Ésope le Phrygien*, a artystyczny kształt przekładu pozostaje w pewnej mierze zależny od polskiego tekstu z epoki renesansu, *Żywota Ezopa Fryga* Biernata z Lublina. Część właściwa, czyli sto dwie bajki (skierowane do dorosłego czytelnika) są świadectwem refleksji autora na temat stosunków międzyludzkich w świecie i w XVII wiecznej Rzeczpospolitej. W wielu z nich porusza problem powolnej degradacji i upadku państwowości. Sarkastycznie ukazuje szerzącą się korupcję (73. *Chłop z baranem i jurysta*), piętnuje wzajemną wrogość rodaków (9. *Kruk, sarna, zółw i mysz*), koniunkturalizm (1. *Szczur w serze holenderskim*), niezgodę i egoizm, które panują wśród elit rządzących krajem (68. *Ojciec i źli synowie*), także ludzką głupotę (67. *Śmierć i starzec*).

Zgodnie z poetyką bajki narracyjnej, prawdziwe przesłanie pisarza wyłania się z drugiego, alegorycznego planu znaczeń.

Dzieło to miało liczne wznowienia w czasach Oświecenia. Pierwsze przypa-
dło na rok 1750 i zostało uzupełnione adnotacją, która wyraźnie wskazy-
wała na popularność zbioru: *Teraz powtórnie na wiele Ich Mościów... prze-
drukowane kosztem Stanisława Słowińskiego Bibliopoli J. K. M. P. N. M.
Warszawskiego* (w Supraślu). Wznowienie drugie datuje się na rok 1767,
kolejne na rok 1784 oraz 1788. *Ezop nowy polski* posiada także współcze-
sną edycję krytyczną Sławomira Baczewskiego z 2013 r. (zob. Baczewski,
2013). Obecnie w Polsce znajdują się cztery egzemplarze starodruków tego
dzieła. Dwa egzemplarze wydania z 1731 r. przechowywane są w Krakowie,
w Bibliotece Jagiellońskiej oraz w bibliotece Collegium Medicum Uniwer-
sytetu Jagiellońskiego. Druk z roku 1767 znajduje się w Bibliotece Insty-
tutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, podobnie jak
egzemplarz z roku 1788.

Kolejne, powstające w latach 1722-1724, dokonanie literackie Jabło-
nowskiego pt. *Skrupuł bez skrupułu* zostało wydane już u schyłku życia
autora, w roku 1730 w Drukarni Bractwa Świętej Trójcy we Lwowie. Tekst
cieszył się sporą popularnością – do roku 1779 opublikowano sześć wydań,
między innymi w latach 1741, 1776 oraz 1779.

W zbiorach bibliotek polskich znajdują się tylko trzy egzemplarze
osiemnastowiecznych edycji tego utworu: jeden w Warszawie, w Biblio-
tece Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk (wydanie z roku
1730), drugi (także z roku 1730) w Krakowie w Bibliotece Naukowej Pol-
skiej Akademii Umiejętności, podobnie jak wydanie z 1741 r. Dziewiętna-
stowieczna edycja *Skrupułu*, z roku 1850 w wydaniu Kazimierza Józefa
Turowskiego dostępna jest obecnie w Polskiej Bibliotece Internetowej oraz
między innymi w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk
(sygn. II 3548). Odnaleźć ją można ponadto w kilkunastu zbiorach biblio-
tecznych, m.in. w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu i w Bibliotece Uni-
wersytetu Śląskiego w Katowicach. Współczesna edycja krytyczna ukazała
się w 2013 r. w toruńskim wydawnictwie „Adam Marszałek” w opracowaniu
Bartosza Awianowicza i Jarosława Porazińskiego.

Utwór ten można nazwać literacką próbą usystematyzowania głów-
nych grzechów i występków szlachty Rzeczypospolitej. Na kartach *Skru-
pułu* Jabłonowski pisze o rozbiciu stanu szlacheckiego, korupcji, niewłaści-
wej polityce finansowej państwa, źle pojmowanym przez szlachtę liberum
veto, ale też rozprawia się ze sprawcami krzywd, których sam doznał. Nie
pozostaje także obojętny wobec własnych wad i dwuznacznych czynów.
Na początku utworu autor tłumaczy pomysł jego powstania. Wcielając się
poniekąd w moralistę, usiłuje ukazać i potępić, przybierające postać zja-
wisk powszechnych, grzechy Polaków. Zwraca zatem uwagę na panoszącą
się w czasach saskich deprawację, która niszczy ład społeczny i prawny.

Snuje ironiczną refleksję na temat egalitaryzmu stanowego, nie oszczędzając demagogów i agresywnych mówców sejmowych. Pisarz zwraca również uwagę na nierówność szlachty w zachodniej Europie i pozorną równość w Polsce, czego przykładem jest wypowiedź: „Lubo po państwach europejskich jest stan szlachecki, ale ten subdividitur ma różne classes; są bowiem szlachta, grafowie, markiezowie, książęta, którzy z urodzenia tymi imionami jeden od drugiego jest wyższy” (Jabłonowski, 1858, s. 12). Wojewoda ruski z ironią neguje źle rozumiane pojęcie równości. Przyznaje, że pojęcie to było praktykowane wówczas, gdy jego przodkowie cenili sobie prawdziwą cnotę, a nie współcześnie, kiedy to:

Taż sama tak piękna aequalitas wykarmiła ambycją, pychę swawola i zazdrość, tak iż nieuważny szlachcic wbiwszy sobie w głowę, że jest równy panu w szlachectwie, gniewa się o to, że mu urzędem, fortuna, bogactwem, koligacyjami, zrównać się nie może, a do tego zemścić się nie mogąc, mści się językiem (Jabłonowski, 1858, s. 12–13).

Moralista podnosi też kwestię obrony wiary, ojczyzny, kończąc dzieło w duchu modlitwy poprzez zestawianie zdań publicystyki z passusami z kazań i katechizmów.

Na uwagę szczególną zasługuje pamiętnikarska spuścizna literacka, którą otwiera *Dziennik Jana Stanisława Jabłonowskiego z oryginalnego rękopisu Biblioteki ordynata hr. Krasińskiego*, obejmujący lata 1694–1697. Kontynuacją relacji w nim zawartych jest obszerny diariusz obejmujący lata 1718–1725, opatrzony tytułem *Dziennik*, niewydany, dostępny w formie rękopisu, o czym dalej. Chronologiczną kontynuacją jest niewątpliwie pisany przez Jabłonowskiego *Diariusz prawdziwy bez imienia autora, wszystkich rzeczy i dziejów, które się w Polsce działy od śmierci Jana III, aż do obrania Augusta II*, opublikowany przez Leona Rogalskiego w Warszawie w 1847 r. Spuściznę tę zamyka powstały u schyłku życia *Pamiętnik księcia wojewody*, wydany przez Augusta Bielowskiego we Lwowie w roku 1863.

Genezę zapisów diariuszowo-raptularzowych wiąże się z tzw. efemerydami i almanachami astronomicznymi, czyli dawnymi odpowiednikami dzisiejszych kalendarzy. Drukowano je od końca wieku XV po schyłek wieku następnego. Wydawcy w przedmowach zachęcali do wpisywania wszystkich ważniejszych wydarzeń z życia prywatnego i publicznego. Prowadząc swe diariusze na bieżąco, staropolscy dokumentaliści opisywali wydarzenia pod datą dzienną, z wyjątkiem raptularzy, w których notatki prowadzone były nieregularnie. Teksty miały zazwyczaj formę użytkową, stosowano je chętnie dla celów sprawozdawczych czy informacyjnych, w których ukazywano posiedzenia sejmów, sejmików, poselstw, przebieg wojen czy też różnych uroczystości. Charakterystyczną cechą dzienników, pamiętników, jest oczywiście to, że autor i narrator dzieła są tą samą osobą. Narracja

może być prowadzona w pierwszej osobie liczby pojedynczej i mnogiej (tak też jest najczęściej) albo przeplatana narracją trzeciosobową, bądź wyrażoną w drugiej osobie liczby pojedynczej (Cieński, 2002, s. 66)⁴. Autorzy tego typu tekstów mają wyraźny zamiar opisanego własnego życia. Hanna Dziechcińska zauważa, że pamiętniki staropolskie to relacje opowiadające przede wszystkim o ludziach i zdarzeniach, niewiele jest w nich natomiast refleksji filozoficznych czy opinii o charakterze ogólnym (Dziechcińska, 1991, s. 21). Warto dodać, że staropolscy diarzyści, powracali czasem po latach do swych zapisków, opracowując je na nowo, uzupełniając je i nadając im formę pamiętnika. Takie zabiegi czynił też Jabłonowski. Pamiętnikarstwo bowiem nie miało sformułowanych reguł, dlatego też kształt niektórych wspomnień warunkowały wyobrażenia na temat memuarystyki, jakie wnoszono z lektury tekstów starożytnych, imitowanych choćby przez Stanisława Żółkiewskiego w *Początku i progresie wojny moskiewskiej*, czyli dziele należącym do najznakomitszych przykładów narracji pamiętnikarskiej z okresu staropolskiego. Motywy pisania pamiętników można podzielić na dwie grupy, wyróżniając motywy społeczne i osobiste. Te pisane z pierwszego powodu przeznaczone były dla szerszego grona odbiorców, to dzięki takim pamiętnikom i dziennikom czytelnik poznawał indywidualne spojrzenie na historię, politykę, dowiadywał się o wielu faktach. Utwory te prezentowały też pewien wzorzec osoby aktywnej politycznie bądź społecznie. Powody osobiste najczęściej warunkowane były chęcią samousprawiedliwienia, rozliczenia z przeszłością, bądź czysto literacką satysfakcją (Cieński, 2002, 42-44)⁵.

Zaczynając charakterystykę twórczości Jabłonowskiego od dwu pierwszych dzienników, zasadne będzie objęcie ich wspólnym mianem „prywatnego diariusza” – choćby ze względu na tematykę w nim zawartą. Pierwsza część dziennika z lat 1694-1697, obejmująca jedynie dwa lata, tj. 1694-1695 ukazała się drukiem dzięki Władysławowi Chomętowskiemu w 1865 r. w drukarni „Gazety Polskiej”. Wydanie to znajduje się obecnie w Bibliotece Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Niestety rękopis dziennika nie przetrwał do czasów współczesnych w zasobach bibliotek polskich⁶.

W części tej autor porusza kilka kręgów tematycznych. Najmniej rozbudowanym tematem, w stosunku do całości diariusza, jest wielka polityka polska i zagraniczna. Jabłonowski prowadzi tu jedynie rejestr działań wojennych, traktatów pokojowych, większych wydarzeń na sąsiednich dworach europejskich. W pierwszej części dziennika z lat 1694-1697 pisarz wiele miejsca poświęca kontaktom rodziny Jabłonowskich z domem królewskim Jana III Sobieskiego, czego skutkiem było małżeństwo wojewody

⁴ Szerzej o narracji pamiętnikarskiej pisze J. Trzynadłowski (1961).

⁵ Więcej na temat pamiętnikarstwa staropolskiego zob. R. Krzywy (2012), A. Sajkowski (1964), A. Korytko (2000), J. Malanowski (2000).

⁶ Powołuję się tutaj na (Kamolowa, oprac., 1998) oraz badania własne.

ze wspomnianą margrabianką Joanną. Innym kręgiem tematycznym obecnym na kartach tego pierwszego diariusza jest życie prywatne autora. Temat ten jest o tyle istotny z punktu widzenia jego twórczości, że pozwala czytelnikowi poznać Jabłonowskiego jako człowieka, a nie tylko polityka; męża, ojca, a nie reprezentanta rodu w życiu społecznym. Z relacji dnia codziennego wnioskować należy, że był on człowiekiem wrażliwym, empatycznym, troskliwym i rozważnym. Na przykład podczas choroby syna Stasia, Jabłonowski każdego dnia asystował synkowi przy łóżku, dzień po dniu zachowując zimną krew, jednocześnie truchlał w duchu o zdrowie i życie dziecka (Dziennik Jana 1865, s. 74-77). Na kartach dziennika znajdują się także informacje dotyczące pisarskiej twórczości wojewody, np. wiadomość o *Żywocie św. Placyda*, który nie zachował się do dzisiaj (Dziennik Jana 1865, s. 17). Jabłonowski zdaje także krótkie relacje ze swych zabaw, uczt, wojaży. Czytając tę część spuścizny, zauważyć można tendencję pisarza do interesowania się relacjami międzyludzkimi, kontaktami towarzyskimi, pozwalającymi utrzymać pozycję społeczną i wpływać na stan państwa.

Część druga, tj. *Dziennik*, znajduje się obecnie w Bibliotece Narodowej, w Bibliotece Ordynacji Zamoyskich pod numerem katalogowym BOZ-814.

Jak wynika z chronologii, rozpoczęte pod piórem młodego szlachcica dzieło powstawało najdłużej. Jest ono częścią ogromnych rozmiarów księgi domowej księcia wojewody, w której znajdziemy fragmenty tekstu *Skrupułu bez skrupułu*, tekst późniejszego wydania *Historii obrazu Najświętszej Marii Panny... w Sokalu*. Dziennik ten pisze już człowiek stateczny i doświadczony więzieniem. Tematycznie Jabłonowski raczej nie wykracza w nim poza krąg rodziny. Pojawiają się co prawda informacje dotyczące magnaterii i społecznego życia szlachty polskiej, ale wymowa narratora wskazuje na brak intencji bycia wielkim politykiem, przywódcą. Jabłonowski jawi się w tej części dziennika jako obywatel stosunkowo bierny społecznie, oddalony od polityki Augusta II Sasa (Dziennik, s. 67-70). Więcej uwagi poświęca sobie, swemu życiu codziennemu, chorobom, które w tym czasie go trapiły. Kto wie, czy nie dlatego, jak wynika z kart owego dziennika, Jabłonowski stał się wówczas człowiekiem bardzo religijnym. Zapisy z lat 1694-1697 i 1718-1725 są źródłem poznania ewolucji osobowości Jabłonowskiego, dają pewną podstawę do zrozumienia jego twórczości.

Uzupełnieniem tego dwuczęściowego diariusza jest wydany przez Leona Rogalskiego w Warszawie w 1847 r. *Diariusz prawdziwy, bo bez imienia autora, wszystkich rzeczy i dziejów, które się w Polsce działy od śmierci Jana III króla polskiego, aż do obrania Augusta II*. Dzieło to mieści się w obszernych rozmiarów księdze pt. *Dzieje Jana III Sobieskiego*, która znajduje się obecnie w Bibliotece Instytutu Badań Literackich PAN w Warszawie oraz na stronie Polskiej Biblioteki Internetowej. Warto dodać, że do wieku XIX autorstwo tego dzieła było jedynie domniemane. Wątpliwości co do faktu, iż diariusz powstał pod piórem Jana Stanisława Jabłonowskiego

rozwiął Tadeusz Sternal, porównując narrację *Diariusza prawdziwego* z prywatnymi dziennikami pisarza (Sternal, 1891, s. 261-276). Zapiski tego dziennika wskazują na jego charakter historyczny, na chęć rzetelnego przedstawienia wypadków związanych z elekcją Fryderyka Augusta Wettyna. Diariusz powstawał najprawdopodobniej przed rokiem 1704, bowiem zobiektywizowany styl relacjonowania wydarzeń nie wskazuje jeszcze na przejawy wzmożonej niechęci autora względem polityki Augusta II Sasa, a po roku 1704 Jabłonowski był już, jak wspomniano wyżej, jawnym stronnikiem swego siostrzeńca, Stanisława Leszczyńskiego politycznego antagonyisty Wettyna.

Intencją autora było relacjonowanie wydarzeń politycznych. W zestawieniu omówionych wyżej dzienników z *Diariuszem prawdziwym*, ten drugi nabiera wymowy ściśle historycznej. Jabłonowski przytacza w nim różne dokumenty: listy, uchwały, broszury polityczne, które powstawały w trakcie kampanii elekcyjnej. Działanie to miało swój cel: pozwalało uwiarygodnić własną narrację, czego autor nie czyniłby, pisząc tenże dokument jedynie dla samego siebie bądź rodziny.

Ostatnim elementem omawianej tu spuścizny Jana Stanisława Jabłonowskiego jest jego *Pamiętnik*, wydany przez Augusta Bielowskiego w roku 1862 w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie. Obecnie w zasobach polskich bibliotek znajduje się dziesięć egzemplarzy tej edycji: cztery w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, dwa w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu, dalej w Bibliotece Uniwersyteckiej w Białymstoku, Bibliotece Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności, Bibliotece Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz w Bibliotece Instytutu Badań Literackich PAN. Dostępny jest również na stronie Polskiej Biblioteki Internetowej.

Z racji zawartości treściowej uznany przez wydawcę za jeden z najciekawszych pamiętników doby staropolskiej, utwór ma też walory literackie. Intencję pisania pamiętnika najtrafniej oddaje wypowiedź autora, który pisze: „*Ab Anno saeculari 1700 domini* co się działo w Polsce i na świecie a osobliwie ze mną zacznym dopiero we 27 lat pisać *1 mai anni 1728* wezwawszy Pana Boga na pomoc” (*Pamiętnik* 1862, s. 41).

W świetle powyższej wypowiedzi *Pamiętnik* ma dwa kręgi tematyczne. W rzeczywistości jednak wiodącym tematem jest historia, w szczególności dotycząca wielkiej wojny północnej. Prywatne doświadczenia Jabłonowskiego zostały w pamiętniku okrojone do uczestnictwa w historycznych wydarzeniach. Głównym założeniem było bowiem przedstawienie ciągu przyczynowo-skutkowego, związanego z wydarzeniami wojny. Toteż narracja pamiętnika rozpoczyna się w dwa lata od elekcji Augusta II. Początkowo głównym jej wątkiem są przyczyny wybuchu wojny północnej. Źródłem nieszczęść Rzeczypospolitej autor upatruje w działaniach Fryderyka I oraz Augusta II Sasa. Z jawną niechęcią pisze o elektorze saskim, którego spi-

ski charakteryzuje jako przejaw braku szacunku wobec Polski i Polaków (Pamiętnik, 1862, s. 59-66).

Pisarz przestrzegwał, by za życia jego manuskrypt nie ujrzał światła dziennego: „dowód jest, że ten manuskrypt za zameczkiem chowam i nie poddam go oczom ludzkim, aż moje wola boska przez śmierć moją zamknie” (Pamiętnik, 1862, s. 42).

Przekaz pamiętnikarski Jabłonowskiego stawał się elementem integracji rodzinnej, i społecznej, realizowanej w obrębie jednego stanu – szlachty. Był dalej, z racji wspomnianej poprzednio prywatności, swoistym znakiem wyodrębnionej elity, czyli tych wybranych, do których był adresowany, dlatego też za życia autora nie ubiegano się o publikację drukowaną, gdyż właśnie manuskrypt strzeżony we własnym domu znakomicie spełniał swe role strażnika informacji za życia pisarza i efektywności przekazu po jego śmierci.

Całokształt dzieła Jabłonowskiego wskazuje, że przeznaczone było ono dla szerokiego grona odbiorców. To w nim bowiem Jabłonowski przedstawia motywację swych politycznych zachowań, przyczyny późniejszej rezygnacji z życia publicznego. Niestety, powody braku kontynuacji omawianego pamiętnika nie są jasne. Pisarz urywa swe opowiadanie na opisie oddania Kamieńca Podolskiego Rzeczypospolitej. Nie zdołał także opisać najważniejszych z punktu widzenia historii wydarzeń wojny północnej. Obecnie w zbiorach bibliotek polskich dostępnych jest dziesięć egzemplarzy edycji *Pamiętnika* Jabłonowskiego (1862), z czego cztery znajdują się w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego.

Wszystkie teksty autobiograficzne wojewody obrazują ewolucję polityka uwikłanego w trudne dla Rzeczypospolitej wydarzenia historyczne, rozwój literata, którego ambicje zostania wielkim politykiem prezentuje pokazna jak na tamte czasy spuścizna literacka oraz losy zarówno samego reprezentanta rodziny Jabłonowskich, jak i jej członków. Dzienniki miejscami przypominają formę raptularzy – są niekiedy prowadzone nieregularnie, a z lektury pamiętnika wynika, że pisany był raczej z powodów społecznych aniżeli osobistych.

W 1700 r. Jabłonowski wydał we Lwowie tomik pt. *Zabawa chrześcijańska*. Obecnie starodruk o sygnaturze XVII-6394 dostępny jest w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (jeden egzemplarz) i na stronie Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej. Publikacja internetowa dofinansowana została w ramach projektu „System upowszechniania piśmienniczych zbiorów specjalnych OSSOLINEUM we Wrocławiu poprzez digitalizację i publikację internetową jako promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego”.

W *Zabawie chrześcijańskiej* Jabłonowski ujął rozważania o życiu Jezusa w formie konceptystycznych epigramatów. Już w pierwszej części tomu autor zestawiał niemalże 80 cytatów z Ewangelii (w każdym zawiera się jakiś epizod z działalności Nauczyciela) z wierszami autorskimi. Całość

może zaskakiwać śmiałością konceptualnych asocjacji. Widać to chociażby w cytacie tłumaczącym żartobliwie zjawisko zakłamania:

Wziął Bóg w gębę, za prawdę przy cichości swoi
Dlatego pono, prawdy świat się mówić boi.

(Jabłonowski, 1700, s. 129).

Utwór ma antecedencje literackie w *Poezjach postu świętego* Stanisława Herakliusza Lubomirskiego, gdzie poeta łączył wątki pasyjne z techniką barokowej poezji opartej na koncepcie. Szukając wyrazistej formuły poetyckiej Jabłonowski operuje techniką igraszek słownych, np. w epigramacie pt. *Piotr się go zapiera*, określa apostoła mianem „wielkiego wieszczka”.

Kolejny utwór *Historija obrazu N. P. Marii w kościele W.W.O.O. bernardynów w Sokalu* został wydany we Lwowie w drukarni Collegium Societatis Jesu w 1724 r. Starodruk znajduje się obecnie w zbiorach specjalnych Biblioteki Narodowej, sygn. XVIII. 2. 7292 oraz na stronie Polskiej Biblioteki Internetowej.

Rozpoczynając swoje dzieło apostrofa do Muzy, która w trakcie monologu utożsamiana jest z Matką Boską, wojewoda ruski sięga w swej historii aż do czasów chrztu Polski, podnosząc rangę tego wielkiego dla Polski wydarzenia. Dalej wskazuje na znane prawdy życiowe. Opisując całodniową oraz nocną pracę malarza, który oślepił na dworze księcia Jagiełły, podkreśla, że w życiu cierpią także sprawiedliwi, ale pokorni, którzy z czasem otrzymują zadośćuczynienie. Był to jednak jedynie pretekst Jabłonowskiego do rozpoczęcia części właściwej tekstu, tj. historii tytułowego obrazu, który w świetle utworu nazwany jest „cudem od Boga”. Nie jest to jednak zwyczajna, opisana jedynie z historycznego punktu widzenia droga, jaką tytułowy obraz przebył, zanim trafił do Sokala. Wypowiedź Jabłonowskiego jest raczej świadectwem głębokiej wiary autora, który podkreśla, że obecność świętej ikony w ojczyźnie przyczynia się do wielu cudów, także do odzyskania wzroku wspomnianego malarza Jakuba. Całość spisana 11-zgłoskowcem zamyka nabożeństwo oraz modlitwy do Najświętszej Marii Panny.

Ostatnim spośród oryginalnych utworów Jabłonowskiego są *Myśli i refleksje pewnego penitenta oplakującego rozkoszy i marność światowe podane do pobożnej każdego chrześcijanina konsyderacji*, wydane w Warszawie w drukarni WW. OO. Scholarum Piarum w 1714 r. Niestety, na tym etapie badań nie udało się jednoznacznie stwierdzić, czy starodruk dostępny jest w zasobach bibliotek polskich, bądź internetowych.

Mówiąc o adaptacjach i tłumaczeniach dokonanych przez Jana Stanisława Jabłonowskiego, należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na adaptację francuskiej powieści François Fénélon, znanej w Polsce pod tytułem *Przygody Telemacha*. Polski autor opatrzył swój utwór tytułem *Historija Telemaka syna Ulissesa ... który ojca swojego spod Troi błędzą-*

cego szukał i wydał w go w oficynie jezuickiej – w Drukarni J.K.M. Collegium Sandomierskiego w roku 1726. Obecnie znany jest jeden egzemplarz, dostępny w Bibliotece Jagiellońskiej, sygn. 3758 III (tekst opublikowany jest także w wersji cyfrowej). Jabłonowski nie dokonał prostego przekładu. Sposób, w jaki wojewoda ruski przyswajał polskiej kulturze nowe wzorce francuskie, był charakterystyczny dla staropolskiej sztuki przekładu (właściwie – adaptacji). Pisarz bowiem przystosowywał „nowości francuskie” do polskiej, dodajmy – tradycyjnej świadomości literackiej i norm obyczajowych, kulturowych. Utwór Fénelona przełożył z prozy na wiersz, zgodnie z normami literackości w kraju, podczas gdy we Francji to właśnie w prozie dokonywały się przemiany ważne dla literatury europejskiej. Oryginał francuski dzielił się na osiemnaście ksiąg, poprzedzanych streszczeniem. Jabłonowski części te podzielił po swojemu, na dziesięć ksiąg, i tak jak w oryginale każdą rozpoczął od streszczającego wstępu.

Oryginał napisany został jako swoisty skrypt dla władcy doskonałego. Jabłonowski nie ograniczył dydaktycznego przesłania jedynie do monarchów. W adaptacji upatrywał rodzaj podręcznika dla wszystkich, z którego można było się dowiedzieć jak wykształcić w sobie cnotę, niezależnie od zajmowanej pozycji w społeczeństwie szlacheckim. W oryginale Fenelona „rządzającym” był oczywiście monarcha absolutny, posiadający władzę „boskiego pochodzenia”, którego ogranicza jedynie prawo w przypadku czynienia zła. U Jabłonowskiego monarcha jedynie pozornie posiada władzę absolutną, bowiem jego śmiałość i odwaga (niczym we współczesnej pisarzowi Rzeczpospolitej) napotyka bunt środowisk szlacheckich, utożsamianych przez przekładcę z ideą prawa, co obrazuje cytat z polskiej wersji utworu:

Wszystko może nad ludem. Ale nad nim prawo
Czynić dobrze i rządzić z opisaną sprawą.
Jest absolut, lecz gdy chce przeciw prawu broić,
Związane ma nim ręce, musi się ukoić,
Bo mu prawa poddanych w depozyt oddały,
I póty w rękach jego, póki nie zuchwały.

(Jabłonowski, 1726, s. 134)

Ostatnim utworem, który można zaliczyć do przekładów dokonanych przez Jana Stanisława Jabłonowskiego jest *Traktat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Panny Marii*, napisany w Koenigsteinie w 1716 r. Data i miejsce wskazują, że utwór powstawał jeszcze w więzieniu. Manuskrypt ukazał się drukiem w Braniewie w roku 1722. Obecnie egzemplarz znajduje się w Bibliotece Seminarium Duchownego w Lublinie.

Traktat, będący przejawem rozkwitu w czasach saskich kultu Matki Boskiej, był przekładem z przekładu – jego pierwowzorem jest dzieło hiszpańskiego dominikanina Justyniana Wincentego Antysta. Poza tłumacze-

niem z języka francuskiego, pisarz dawał wyraz niecodziennej czci zjawisku niepokalanego poczęcia Marii Panny, w które wierzył, co potwierdzają słowa: „Jako ja trzymam, że najświętsza Panna Maria Matka Boska, jest bez grzechu pierwородnego niepokalanie poczęta” (Antyst, 1722, s. 36).

Traktat przedstawia różne zapatrywania na poczęcie Matki Jezusa: od powątpiewania w niepokalane narodziny Maryi, poprzez stan wiary w jej poczęcie bez grzechu pierwородnego, po cześć i chwałę. Zmierając do jasnego i pełnego ujęcia tematu, Jabłonowski odważył się na rzecz trudną: naukowo hierarchizował wiedzę z zakresu wiary (a pogląd o niepokalanym poczęciu Maryi stał się dogmatem w Kościele katolickim w drugiej poł. XIX w.). Pomimo iż utwór nie jest rozpoznawalny w literaturze na tyle, by kojarzyć go z autorem, jest wart szerszego opracowania tak pod kątem literackim, jak i w stosunku do oryginału.

Władysław Konopczyński o twórczości Jana Stanisława Jabłonowskiego napisał, że jest ona wyrazem zebranych refleksji, z którymi pisarz, wyczerpany w walkach wojny północnej, dzieli się z czytelnikiem (Konopczyński 1966, s. 60). Różnorodna twórczość, którą uprawiał Jabłonowski budzi uznanie, choćby przez wzgląd na fakt, że większość utworów powstało w celu pobudzenia świadomości moralnej i narodowej ówczesnej szlachty. Pisarz-magnat, nie uciekał we własną prywatność. Jako polityk czynnie działał na rzecz Rzeczypospolitej, a jako literat próbował obudzić w społeczeństwie chęć do autorefleksji nad własną egzystencją. Dbał także, by historia oraz kultura wieków minionych nie była obca współczesnym mu czytelnikom. Nawet dzienniki i pamiętnik, które z założenia miały charakter prywatny, stały się dokumentami źródłowymi na temat działalności publicznej i prywatnej wojewody, oraz dokumentowały ciągłość zdarzeń politycznych podczas panowania Augusta II Mocnego. Omówione w artykule utwory świadczą o prekursorskiej dla polskiego Oświecenia roli Jana Stanisława Jabłonowskiego.

Bibliografia

- Albrecht-Szymanowska, W. (red.) (2001). *Dawni pisarze polscy: od początków piśmiennictwa do Młodej Polski : przewodnik biograficzny i bibliograficzny. T. 2, I-Me*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Antyst, W. J. (1722). *Traktat o niepokalanym poczęciu Najświętszej Marii Panny*. Tłum. J. S. Jabłonowski. Braniewo: [B. w.].
- Baczewski, S. (2013). Wprowadzenie. W: J.S. Jabłonowski, *Ezop nowy polski, to jest życie Ezopa, filozofa frygijskiego, sto i oko bajek przy tym, wybranych z ksiąg różnych autorów, niektórych też Ezopa, niektórych i samego autora inwencji, wierszem polskim z krótką przy każdej moralizacją* (s.5-19). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

- Betlej, A. (2010). *SIBI, DEO, POSTERITATI Jabłonowscy a sztuka w XVIII wieku*. Kraków: Societas Vistulana.
- Buchwald-Pelcowa, P. (2005). *Historia literatury i historia książki: studia nad książką i literaturą od średniowiecza po wiek XVIII*, Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”.
- Cieński, A. (2002). *Z dziejów pamiętników w Polsce*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Cnapius, G. (1621). *Thesavri Polonolatinogræci Gregorii Cnapii [...] Tomvs [...]*. T. 1. Cracoviæ: Sumptu & Typis Francisci Cæsarij.
- Cnapius, G. (1626). *Thesavri Polonolatinogræci Gregorii Cnapii [...] Tomvs [...]*. T. 2. Cracoviæ: Sumptu & Typis Francisci Cæsarij.
- Dziechcińska, H. (1999). *Pamiętniki cząsów saskich: od sentymentalizmu do sensualizmu*, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane WSP.
- Estreicher, K. (1977). Jabłonowski Jan Stanisław. W: *Bibliografia polska*. Cz. 3, *Stolecie XV-XVIII w układzie abecedowym*. T. 7 (18), Lit. H-I (s. 341-345). Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe.
- Gierowski J. (1963). Jan Stanisław Jabłonowski, W: *Polski Słownik Biograficzny*, red. K. Lepszy, t. 10 (s. 221), Wrocław: Kraków: Polska Akademia Nauk.
- Jabłonowski J.S. (2013), *Ezop nowy polski, to jest życie Ezopa, filozofa frygijskiego, sto i oko bajek przy tym, wybranych z ksiąg różnych autorów, niektórych też Ezopa, niektórych i samego autora inwencji, wierszem polskim z krótką przy każdej moralizacją Ezop nowy polski*. Oprac. S. Baczewski. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Jabłonowski, J.S. (1865). *Dziennik Jana Stanisława Jabłonowskiego: Cz. 1, (R. 1694-1695)*. Z oryginalnego rękopisu Biblioteki ordynata hr. Krasieńskiego, wydał i przypisami objaśnił Władysław Chomętowski. Warszawa : Druk. Gazety Polskiej.
- Jabłonowski, J.S. (1700). *Zabawa chrześcijańska albo Żywot zbawienny Pana Boga naszego Jezusa Chrystusa troistemi epigramatami wyrażony*. Lwów: W Drukarni Collegium Lwowskiego Societatis Iesv. Dostępny także w Internecie, pobrane 19 października 2015, z: <http://www.dbc.wroc.pl/publication/9582>
- Jabłonowski, J.S. (1724). *Historia obrazu N. P. Marii w kościele W.W.O.O. bernardynów w Sokalu*. Lwów: W Drukarni Collegium Lwowskiego Societatis Iesv.
- Jabłonowski, J.S. (1726). *Historia Telemaka syna Ulissesa króla greckiego Itaku, który ojca swojego spod Troi błędzącego szukał [...] a zaś, polskim wierszem, w ksiąg dziesięć przetłumaczone...* Sandomierz: W drukarni J.K.M. Collegium Sandomierskiego. [Druk dostępny w Bibliotece Jagiellońskiej, sygn. 3758 III]. Pobrane 19 października 2015, z: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/publication/173486>
- Jabłonowski, J.S. (1731). *Ezop nowy polski, to jest życie Ezopa filozofa frygijskiego, sto i oko bajek przy tym, wybranych z ksiąg różnych Autorów, niektórych też Ezopa, niektórych i samego Autora inwencji, wierszem polskim z krótką przy każdej moralizacji spisane przez Jana Stanisława Jabłonowskiego, Wojewodę Ruskiego w Kenigszteynie*. Lipsk: Drukarnia Andrzeja Ceydlera.

- Jabłonowski, J.S. (1858). *Skrupuł bez skrupułu albo oświecenie grzechów narodowi naszemu polskiemu zwyczajniejszych, a za grzechy nie mianych. Traktat po prostu grzechu roztrząsający, na rozdziały podzielony przez pewnego Polaka temiż grzechami grzesznego ale żalującego, na poprawę swoją i ludzką podany..* Wyd. K. J. Turowski, Kraków: Nakł. Wydawnictwa Biblioteki Polskiej. Dostępne także w Internecie, pobrane 19 października 2015, z: <http://www.sbc.org.pl/publication/4404>
- Jabłonowski, J.S. (1862). *Pamiętnik Jana Stanisława Jabłonowskiego, wojewody ruskiego*. Wyd. August Bielowski, Lwów: Nakł. i druk Zakładu Nar. im. Ossolińskich.
- Jabłonowski, J.S. (b.d.) *Dziennik J.S. Jabłonowskiego*. [Rękopis Biblioteki Narodowej ze zbiorów Ordynacji Zamoyskich, sygn. BOZ 814].
- Jabłonowski, J.S. (1847). *Diariusz prawdziwy, bo bez imienia autora, wszystkich rzeczy i dziejów, które się w Polsce działy od śmierci Jana III króla polskiego, aż do obrania Augusta II* (s. 412–515). W: L. Rogalski, *Dzieje Jana III Sobieskiego*. Warszawa: Nakł. Gustawa Leona Glücksberga.
- Janiec, W. (1985). Historia Telemaka Jana Stanisława Jabłonowskiego. Jasny epizod czasów saskich. *Przegląd Humanistyczny*, 5–6, 137–147.
- Jarochoński, K. (1876). Jan Stanisław Jabłonowski wojewoda ruski i zatarg jego z królem Augustem III. *Roczniki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, 9, 1–38.
- Kamolowa, T. (oprac.). (1998). *Pamiętniki i relacje w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Narodowej*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- Konopczyński, W. (1966). *Polscy pisarze polityczni XVIII w. (do Sejmu Czteroletniego)*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Korytko, A. Kilka uwag na temat pamiętników z okresu „potopu” szwedzkiego. *Echa Przeszłości*, 1, 63–72.
- Krzywy, R. (2012). O staropolskich pamiętnikach. *Silva Rerum*. Pobrane 19 października 2015, z: http://www.wilanow-palac.pl/print/o_staropolskich_pamietnikach.html.
- Markiewicz, A. (2005). Grand Tour Aleksandra Jana i Jana Stanisława Jabłonowskich z lat osiemdziesiątych XVII wieku. *Zeszyty Naukowego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne*, 132, s. 57–69. Dostępny także w Internecie, pobrane 19 października 2015, z: <http://www.ejournals.eu/sj/index.php/PH/article/view/1040>
- Malanowski, J. (2000). Pamiętnik – ważny dokument historyczny. *Pamiętnikarstwo Polskie*, 1–2, s. 92–93.
- Sajkowski, A. (1964). *Nad staropolskimi pamiętnikami*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Sternal, T. (1891). O autorze „Dyaryusza” z lat 1696–1697. *Przewodnik Naukowy i Literacki. Dodatek do Gazety Lwowskiej*, 3–4, 261–276 i 353–364.
- Troc, M.A., Załuski, J.A. (1967). M.A. Troc, a J.A. Załuski, Lipsk 17.IX. 1729. W: B.S. Kupść, K. Muszyńska (oprac.), *Korespondencja Józefa Andrzeja Załuskiego* (s.19–50). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Trzynadłowski, J. (1961). Struktura narracji pamiętnikarskiej. W: Z. Czerny (red.), *Księga pamiątkowa ku czci Stanisława Pignonia* (s. 577–583). Kraków: Państwowe Wydaw. Naukowe.

- Wagner, M. (1997). *Stanisław Jabłonowski (1634-1702): polityk i dowódca* T. 1-2. Siedlce: Wydawnictwa Uczelniane WSRP.
- Wimmer, J. (1956). *Wojsko Rzeczypospolitej w dobie wojny północnej*. Warszawa: Wydaw. Ministerstwa Obrony Narodowej.

Wioleta Malicka

Jan Stanisław Jabłonowski's works in the collections of Polish libraries

Summary

This article is an attempt to systematize the literary legacy knowledge of one of baroque literature representatives, Jan Stanisław Jabłonowski.

The introduction contains short biography of the author. It includes information on the political activities of the voivode which inspired a great number of his works. The appropriate part of the text is a presentation of nearly all of Jabłonowski's works, with a particular attention to the location of individual works among special collections in Polish libraries. Works which are the writer's representative accomplishments, f. ex. *Skrupul bez skrupułu*, *Ezop nowy polski*, *Zabawa chrześcijańska* were briefly described, as well as those which initially were private texts (journals and diaries). The analysis of Jabłonowski's translations and adaptations of foreign texts completes the essay. The article presents historical and cultural context of the majority of the texts which nowadays are a part of Polish libraries' collections.

Keywords: Jan Stanisław Jabłonowski, Baroque literature, poetry

